

บทบาทของท้องถิ่นต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา ทะเลบัวแดง จ. อุดรธานี

Local role in ecotourism management case study in Red Lotus sea Udon Thani

ณัฐวรรณ ภูพานา (Natthawan Pupanna)^{*}

ศิวัช ศรีโกคางกุล (Siwach Sripokangkul)^{**}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 1.ศึกษาระบบบทบาทการดำเนินงาน 2.ปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหา และ3.เพื่อเสนอแนวทางในการดำเนินงานร่วมกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทะเลบัวแดง จังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง ได้แก่ กลุ่มท้องถิ่น (ผู้บริหาร และพนักงานเทศบาลตำบลเชียงแหว) และกลุ่มท่องเที่ยว (นอกเหนือจากกลุ่มแรก ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ประกอบการนำเที่ยว ผู้ประกอบอาชีพค้าขายในบริเวณทะเลบัวแดง ตลอดจนประชาชนในพื้นที่) รวมทั้งสองกลุ่ม 28 คน และใช้วิธีการศึกษาเอกสารเพิ่มเติม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ประกอบด้วย แนวคำถามแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และเครื่องมือสำหรับบันทึกข้อมูลภาคสนาม ผลการศึกษา พบว่า บทบาทการบริหารจัดการของเทศบาลตำบลเชียงแหว ผู้นำชุมชน และประชาชนชนมีการดำเนินการด้านการรักษาความปลอดภัย งานสุขลักษณะ งานกลุ่มเรือ และงานกลุ่มสินค้า OTOP มีการบริหารโดยกลุ่มต่าง ๆ ที่ถูกจัดตั้งขึ้นโดยชุมชน อาทิ คณะกรรมการท่องเที่ยวชุมชนเชียงแหว คณะกรรมการกลุ่มโฮมสเตย์ คณะกรรมการกลุ่ม OTOP เป็นต้น ในส่วนปัญหา พร้อมทั้งแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ประกอบไปด้วย 5 กลุ่ม 14 ประการ คือ 1) ปัญหาที่เกิดจากธรรมชาติ 2 ประการ แก้ปัญหาได้โดยการ 2) ปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงาน และละเว้นการดำเนินงานของเทศบาล 4 ประการ 3) ปัญหาที่เกิดจากกลุ่มชุมชนต่าง ๆ 2 ประการ 4) ปัญหาที่เกิดจากนักท่องเที่ยวและชุมชน 3 ประการ และ5) ปัญหาด้านการประสานงาน และวิธีการดำเนินงานร่วมกันผู้วิจัยจำแนกตามเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นได้ 3 ระดับ คือ 1. การดำเนินงานร่วมกันในปัจจุบัน 2. สิ่งที่ต้องดำเนินการให้เกิดขึ้น และ3. แนวทางการสร้างการมีส่วนร่วม 5 ระดับ

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, บทบาทท้องถิ่น, การจัดการแหล่งท่องเที่ยวทะเลบัวแดง

^{*} นักศึกษาปริญญาโท วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น อีเมล: nattyatthawan@gmail.com

Master of Public Administration, College of Local Administration, Khon Kaen University.

nattyatthawan@gmail.com

^{**} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กลุ่มวิจัยการบริหารกิจการท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

อีเมล: Siwasri@kku.ac.th

Assistant Professor Dr., College of Local Administration, Khon Kaen University. Siwasri@kku.ac.th

Abstract

This research had the objective to study the role, problems, and guidelines for solutions for local collaboration in promotion of eco-tourism by conducting a case study of Red Lotus Lake, Udorn Thani Province. Data were collected by in-depth interview with 28 key informants, including local managers and staff of the Chiang Wae Tambon Municipality, and local leaders such as the Kamnan, village headmen, tourist business owners, and merchants. This study found that the role of management of the Chiang Wae Tambon Municipality, local leaders and the local population include the need for providing security, safety, and hygiene. The lake boat groups and OTOP have been formed by the community. There is a committee for tourism to the Chiang Wae Community, a committee for home stay, a committee for OTOP, among others. Guidelines for addressing the problems 5 Groups 14 points include 1) The problem of nature 2 Aspects. 2) Problems caused by the operation. And ignoring the four municipalities. 3) Problems caused by two community groups. 4) Problems caused by tourists and 3 communities. And 5) coordination problems. Guidelines for collaborative implementation include (1) Implementation at present; (2) Areas for improvement; and (3) Guidelines for promoting collaboration at five levels.

Keywords: Eco-tourism, Role of the locality, Tourist destination management

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่เกิดขึ้นโดยอาศัยสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรในท้องถิ่น เช่น สภาพภูมิประเทศ ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรม เป็นต้น การท่องเที่ยวจึงเป็นกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่น่ายินดีเข้าสู่ประเทศ และมีแนวโน้มว่ามีความสำคัญขึ้นเรื่อย ๆ (พจนา สวนศรี, 2540)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ตั้งอยู่บนแอ่งโคราชและแอ่งสกลนคร มีความหลากหลายของสถานที่ท่องเที่ยว ทำให้การเติบโตทางเศรษฐกิจของ ภาคอีสานในด้านการท่องเที่ยวในปี 2556 มีอัตราการเติบโตมากที่สุดกว่าทุกภาค ซึ่งมีอัตราการเดินทางท่องเที่ยวกว่า 22.2 ล้านครั้ง สร้างรายได้ประมาณ 47,900 ล้านบาท และในปี 2556 คาดว่าจะมีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น 2% และมีรายได้เพิ่มขึ้น 5% จากปี 2555 (แนวหน้า, 2556) ซึ่งตัวเลขประมาณการของจำนวนเงินหมุนเวียนจากการท่องเที่ยว 5 % (รายได้ 2.7 หมื่นล้านบาท) ของรายได้การท่องเที่ยวทั่วประเทศ (สุมาลี เดชาบุรุษกุล, 2554) และเป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยว ที่ได้รับความนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวทะเลบัวแดง (บึงหนองหาน) ความอุดมสมบูรณ์ของบึงหนองหานถือเป็นต้นแบบที่น่าสนใจต่อระบบนิเวศวิทยา และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพราะความสัมพันธ์ระหว่างพืชพรรณและสัตว์ ได้กลับมาให้ผลผลิตชาวบ้านได้เก็บเกี่ยวเลี้ยงชีพและหล่อเลี้ยงชุมชน จนเป็นภาพวิถีชีวิตของชาวหนองหานมานานหลายปี แม้เวลาผ่านไปวิถีชาวบ้านกับหนองหานก็ยังคงมีความสัมพันธ์กันอยู่ วงจรชีวิตของ

บัวแดง หรือ “บัวสาย” ที่บึงหนองหานจึงเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชม ความงามของบัวแดงที่สุดลูก หลูกตายนับหมื่นๆไร่ ซึ่งถือเป็นทะเลบัวแดงที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย (คมสัน ลุนพรม, 2556) และด้วยความที่ ได้รับการโปรโมทจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ส่งผลให้มีนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยี่ยมชมความงามอัน เป็นเอกลักษณ์ของดอกบัวแดง ที่สะท้อนความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ที่สามารถพบเห็นพันธุ์ ปลาน้ำจืด สายพันธุ์นกท้องถิ่น และพืชน้ำอีกจำนวนมาก อันเป็นหัวใจของระบบนิเวศที่หล่อเลี้ยงทะเลบัวแดง นอกจากนี้ทะเลบัวแดงยังได้รับการจัดอันดับจาก CNN เป็นทะเลสาบที่แปลกเป็นอันดับ 2 ของโลก (ไทยรัฐ, 2556)

ทะเลบัวแดง ตั้งอยู่ในอำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี โดยที่วันที่ 1 เดือนธันวาคม จนถึงสิ้นเดือน กุมภาพันธ์ของทุกปี จะมีงานเทศกาลทะเลบัวแดงบานหนองหานกุมภวาปี ณ วัดบ้านเดียม ตำบลเชียงแหวน อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี ทั้งนี้ การจัดการแหล่งท่องเที่ยวของเทศบาลและชุมชนในพื้นที่ทะเลบัวแดงนั้น ถึงแม้ว่าจะมีการวางแผน จัดตั้งคณะกรรมการท่องเที่ยว พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ เตรียมความพร้อมของ เจ้าของบ้านและตัวบ้านที่จัดทำเป็นโฮมสเตย์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว จัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวของชุมชนที่ เหมาะสมกับบริบทชุมชน แต่ยังไม่เชื่อมโยงกับพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง และจัดทำประชาสัมพันธ์และ การตลาดมาโดยตลอด แต่บทบาทในการบริหารจัดการของทางเทศบาลก็ยังคงประสบปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาการบริหารจัดการร่วมกันของทุกภาคส่วน ปัญหาเส้นทางคมนาคม และการจัดการพื้นที่อำนวยความสะดวกต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในช่วงเทศกาลบัวแดง ซึ่งพบว่าในช่วงเทศกาลจะมีผู้คนเดินทางมาท่องเที่ยวเป็น จำนวนมาก แต่การอำนวยความสะดวกด้านการคมนาคมยังคงเป็นปัญหาที่ทางเทศบาลต้องมีการปรับปรุง รวมทั้งปัญหาขยะ ที่เกิดจากการทิ้งขยะบริเวณชุมชนโดยรอบทะเลบัวแดง ตลอดจนปัญหาความขัดแย้ง การขาด การประสานงานของชุมชนและเทศบาลส่งผลให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในทะเลบัวแดงมีปัญหา

จากที่กล่าวมาทั้งหมด บทบาทของชุมชนและเทศบาลตำบลเชียงแหวนถือว่ามีความสำคัญมากต่อการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวทะเลบัวแดง การบริหารจัดการโดยเทศบาลและ ชุมชน ควรพิจารณาการใช้ประโยชน์การจัดการท่องเที่ยวบนเงื่อนไขของการจัดการที่มีความรับผิดชอบที่จะ ช่วยกันลดผลกระทบต่องานสิ่งแวดล้อมและสังคม มุ่งให้มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร (สินธุ์ สโรบล, ม.ป.ป) แต่ทั้งหมดที่กล่าวมาคงไม่สามารถเกิดขึ้นได้เพียงแค่นี้ มีสถานที่ท่องเที่ยว หรือ มีการบริหาร จัดการที่ดี แต่สิ่งสำคัญอีกอย่างคือชุมชนที่อยู่บริเวณโดยรอบต่างช่วยกันดูแลทะเลบัวแดง เพื่อให้ระบบนิเวศและ ความงามของทะเลบัวแดงยังคงอยู่ ผู้เขียนจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพปัญหาบทบาทการมีส่วนร่วมระหว่างเทศบาล ตำบลเชียงแหวนและบทบาทของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแหล่งอื่น ๆ และนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยนำไปพัฒนาปรับปรุงการบริหารจัดการร่วมกัน ระหว่างชุมชนและเทศบาลตำบลเชียงแหวน ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทะเลบัวแดง จังหวัดอุดรธานีต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบทบาทของท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทะเลบัวแดง จังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทะเลบัวแดง จังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการบริหาร จัดการร่วมกันระหว่างชุมชนและเทศบาลให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทะเลบัวแดง จังหวัดอุดรธานี

การทบทวนวรรณกรรม

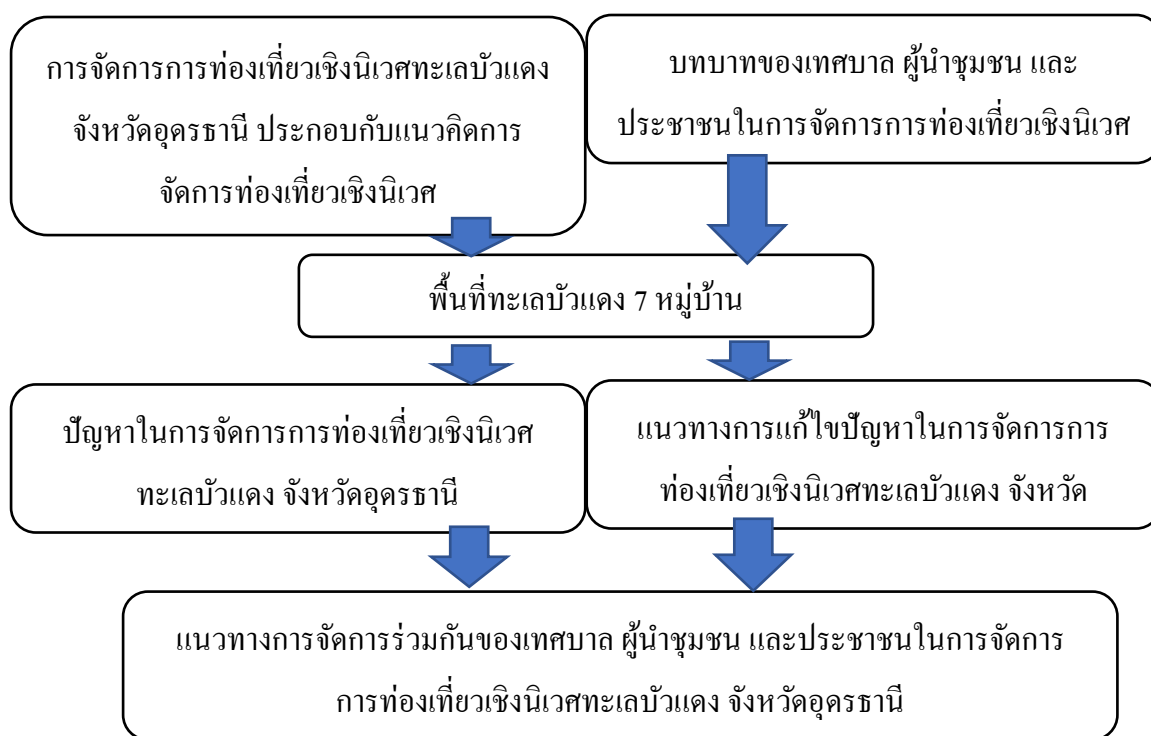
องค์การท่องเที่ยวโลกได้มีการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยว 3 รูปแบบ ได้แก่ 1. รูปแบบการท่องเที่ยวแหล่งธรรมชาติ (natural based tourism) 2. รูปแบบการท่องเที่ยวแหล่งวัฒนธรรม (cultural based tourism) และ 3. รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (special interest tourism) (วาริชต์ มัธยมบุรุษ, ม.ป.ป.)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยไม่ให้เกิดการรบกวนหรือทำลายสิ่งแวดล้อมแก่ธรรมชาติ เพื่อการเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศ (สฤกษ์ แสงอรุณ, 2548)

ลักษณะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีทั้งหมด 6 ลักษณะประกอบกันคือ 1. เป็นพื้นที่ธรรมชาติที่มีการอนุรักษ์ไว้ รวมถึงแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี 2. มุ่งเน้นที่คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว 3. เน้นให้ทุกฝ่ายมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติ 4. ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสเรียนรู้หรือมีประสบการณ์โดยตรงกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ 5. เป็นการท่องเที่ยวที่คืนประโยชน์สู่ธรรมชาติและชุมชนท้องถิ่น 6. เป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (สมชัย เบญจขย, 2539) และชาติชาย ณ เชียงใหม่ (2533) ได้กล่าวถึงลักษณะหรือมิติของการมีส่วนร่วมไว้ว่ามี 4 รูปแบบ คือ 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน 3. การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ และ 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปัจจุบันมีหน้าที่ในการส่งเสริมการพัฒนาในด้านต่าง ๆ มีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ พ.ศ. 2542 ที่ได้เขียนหรือบัญญัติอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการไว้อย่างกว้าง ๆ โดยกล่าวเพียงว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังนั้น การตีความคำกล่าวข้างต้นจึงควรเป็นไปเพื่อให้เกิดการยืดหยุ่นของการใช้กฎหมายในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะในแหล่งท่องเที่ยว และเพื่อการตีความให้เป็นไปในการตอบสนองความต้องการของประชาชน

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้เขียนได้เริ่มจาก ศึกษาประวัติความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยวทะเลบัวแดง วิเคราะห์สภาพปัญหาว่าเป็นอย่างไร พร้อมทั้งแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการศึกษาเนื้อหาที่ครอบคลุมการปฏิบัติงาน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนการพัฒนาร่วมกันกับชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนผู้เขียนจะทำการศึกษาข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องประกอบกันทั้งหมด 7 หมู่บ้าน ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้ข้างต้นจะเป็นไปเพื่อการสังเคราะห์ อธิบายผล ตลอดจนนำเสนอเป็นแนวทางการจัดการร่วมกันของเทศบาล ผู้นำชุมชน ภาคเอกชน ผู้ประกอบการ ประชาชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ นอกเหนือจากที่ได้กล่าวมาในข้างต้น เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทะเลบัวแดง จังหวัดอุดรธานี ที่มีประสิทธิภาพต่อไป

วิธีการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล ในส่วนนี้ผู้เขียนมีวิธีการศึกษา 2 วิธี คือ 1) วิธีการศึกษาเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ และ 2) วิธีการสัมภาษณ์ โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษานั้นสามารถจำแนกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญออกเป็น 2 กลุ่ม (เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง) คือ กลุ่มท้องถิ่น 9 คน (กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้บริหาร และพนักงานเทศบาลตำบลเชียงแห้ว เลือกจากเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่รับผิดชอบงานด้านการท่องเที่ยว) และกลุ่มท้องถิ่น 19 คน (กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญอื่น ๆ นอกเหนือจากกลุ่มแรก กล่าวคือ กำนัน 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน 7 คน ผู้ประกอบการนำเที่ยว 2 คน (เลือกจากการเป็นผู้ประกอบการหลักที่ให้บริการในพื้นที่) ผู้ประกอบอาชีพค้าขายในบริเวณทะเลบัวแดง 3 คน (เลือกจากร้านค้าที่ให้บริการรอบ ๆ ริมน้ำทะเลบัวแดง) ผู้ประกอบอาชีพให้เช่าอุปกรณ์ต่าง ๆ 2 คน อาชีพเรือ ฯลฯ ประชาชน (2) ผู้รู้ข้อมูลทางประวัติความเป็นมาของทะเลบัวแดง วิธีชีวิต

ชุมชน ตลอดจนวัฒนธรรมของชุมชน และนักท่องเที่ยว 2 คน) รวมทั้งหมด 28 คน ทั้งนี้ เหตุผลที่ผู้วิจัยมุ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 2 กลุ่ม เนื่องจากบุคคลเหล่านี้ถือเป็นกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน ที่รับรู้เหตุการณ์ มีบทบาท รับรู้ประเด็น รับรู้เหตุการณ์ ปัญหา และความเป็นมาที่เกิดขึ้นเป็นอย่างดี ฉะนั้นจึงถือเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่สุด เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แนวคำถามแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง พร้อมทั้งเครื่องมือสำหรับการบันทึกข้อมูลภาคสนาม ตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร (Content Analysis) เป็นการนำเอกสารหรือหลักฐานต่าง ๆ มาวิเคราะห์โดยมุ่งพรรณนาและอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น และการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่รวบรวมได้จากภาคสนามโดยการตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย เน้นการตรวจสอบจากผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลต่างคนกันว่าได้ค้นพบที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร (ชาย โพธิ์สิตา, 2552) แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกับเอกสารที่เกี่ยวข้อง ตีความ สร้างข้อสรุป ตามวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิด และนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของการศึกษา

ผลการวิจัย

การท่องเที่ยวทะเลบัวแดงมีที่มาแรกเริ่มจากการที่ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเดียม ซึ่งย้ายมาดำรงตำแหน่งที่โรงเรียนบ้านเดียม ได้ทำการศึกษาสภาพพื้นที่หนองหาน อำเภอกุมภวาปี พร้อมกับกลุ่มผู้นำชุมชน และชาวประมงบ้านเดียม ซึ่งพบว่า มีบัวแดงจำนวนมากสาธิตเกิดขึ้นเต็มท้องน้ำหนองหานตั้งแต่ราว ๆ เดือน ตุลาคม - เดือนมีนาคมทุกปี จึงได้มาร่วมกันคิดหาวิธีการเผยแพร่ความสวยงาม ความยิ่งใหญ่ของบัวแดง ตลอดจนวิถีชีวิตผู้คน สัตว์ต่าง ๆ ภายในธรรมชาติอันงดงามของหนองหานกุมภวาปี เพื่อเพิ่มรายได้ สร้างชื่อเสียงให้แก่ชุมชน และมุ่งให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของทุกคน โดยมีการจัดทำข้อมูลต่าง ๆ ประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ มีหน่วยงานเอกชน หน่วยงานของรัฐที่ทำงานด้านการท่องเที่ยวได้นำข้อมูลไปเผยแพร่ จึงทำให้ทะเลบัวแดงรู้จักกันทั่วไป และก่อให้เกิดแนวคิดในการจัดงานทะเลบัวแดงบ้านเดียมขึ้นในปี 2548 เรื่อยมา

แหล่งท่องเที่ยวทะเลบัวแดงในบริบททางภูมิศาสตร์รอบ ๆ นั้นเป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีหนองหานเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่สำคัญต่อการประกอบอาชีพต่าง ๆ ของชุมชน ทั้งเกษตรกรรม หัตถกรรม ประมง และด้านอาหาร ตลอดจนมีท่าเรือพานักท่องเที่ยวชมดอกบัวแดงบานในยามเช้าหลายท่า โดยมีท่าเรือสำคัญ คือท่าเรือบ้านเดียมและท่าเรือเชียงแหงที่มีที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหนองหาน ในส่วนวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ของชุมชนที่อาศัยอยู่รอบ ๆ แหล่งท่องเที่ยวทะเลบัวแดงนั้นได้มีการปรับเปลี่ยนไปจากเดิมพอสมควรจากที่เคยมีอาชีพทำการเกษตรและประมงเป็นหลัก บางส่วนได้หันมาประกอบอาชีพนำเที่ยว และในบางส่วนก็ได้ขายที่ดินให้นายทุน แต่ก็ยังมีบางส่วนที่ได้รวมกลุ่มกันขึ้นมาเป็นกลุ่มอาชีพในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีต่าง ๆ โดยในส่วนนี้ผู้เขียนได้นำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. บทบาทของเทศบาลตำบลเชียงแหง ผู้นำชุมชน ประชาชน นักท่องเที่ยว และหน่วยงานอื่น ๆ ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทะเลบัวแดง บทบาทการบริหารจัดการของเทศบาลตำบลเชียงแหงต่อแหล่งท่องเที่ยวทะเลบัวแดงนั้น ประกอบไปด้วย การดำเนินงาน การประสานงาน การเป็นพี่เลี้ยง ให้ความรู้ คำปรึกษาแก่กลุ่มต่าง ๆ และสนับสนุนเงินส่งเสริมการท่องเที่ยวเพิ่มเป็น 2 แห่ง จำนวนแห่งละ 300,000 บาท สะท้อนจากคำกล่าวของ เจ้าหน้าที่ท่านหนึ่ง (สัมภาษณ์, 13 มกราคม 2560) ที่กล่าวว่า “จุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวทะเลบัวแดงได้เริ่มต้นจากหลายฝ่ายด้วยกันโดยเฉพาะผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเดียม ร่วมกับทาง

เทศบาล” (โปรดพิจารณาศักยภาพสินค้าและบริการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กีฬา และนันทนาการที่สามารถดึงดูดและเชื่อมโยงทางการท่องเที่ยวได้เพิ่มเติมใน นลินทิพย์ พิมพ์กลัด และภรณ์ หลาวทอง, 2561).

บทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่รอบ ๆ ทะเลบัวแดงนั้นมีบทบาทและความสำคัญต่อการท่องเที่ยวทะเลบัวแดงอย่างมาก ซึ่งจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมของผู้วิจัยพบว่า ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการต้อนรับนักท่องเที่ยว เป็นผู้นำเที่ยว บริหารจัดการเป็นกลุ่มต่าง ๆ อย่างต่ออย่างเป็นระบบและจัดตั้งขึ้นโดยชุมชนเอง มีการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการ อาทิ คณะกรรมการท่องเที่ยวชุมชนเชียงแหว คณะกรรมการกลุ่มโฮมสเตย์ คณะกรรมการกลุ่ม OTOP คณะกรรมการกลุ่มเกษตรพอเพียง เป็นต้น ซึ่งคณะกรรมการทั้งหมดนั้นจะมีตัวแทนจากภาคส่วนต่าง ๆ ส่งผลให้กระบวนการต่าง ๆ นั้นมีประชาชนในชุมชนดำเนินการเป็นส่วนมาก ยกเว้นกิจกรรมบางประการที่ยังต้องอาศัยความร่วมมือจากทางภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การจัดการเรื่องขยะมูลฝอย เรื่องการประชาสัมพันธ์ เรื่องสิ่งสภาพแวดล้อม การปรับปรุงสภาพทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนการความรู้ทางวิชาการโดยเฉพาะเรื่อง ดิน น้ำ และการบำรุงรักษาบัวแดง เป็นต้น

บทบาทของหน่วยงานส่วนอื่น ๆ ที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทะเลบัวแดงคือ โครงการพัฒนาของหน่วยงานในพื้นที่ทะเลบัวแดงซึ่งดำเนินการโดย อำเภอกุมภวาปี มี 2 โครงการ คือ 1.โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศหนองหาน และ 2.โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวทะเลบัวแดง กรมทรัพยากรน้ำ ดูแลโครงการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งน้ำห้วยหลวง-หนองหาน กุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี (ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2557)

บทบาทของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวทะเลบัวแดงนั้นคือการช่วยประชาสัมพันธ์ บอกต่อไปยังผู้ที่สนใจ โดยเฉพาะในส่วนของสังคมออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็น Facebook line twitter ฯลฯ ตลอดจนเว็บไซต์ Pantip และเว็บไซต์อื่น ๆ

2. ปัญหา และแนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทะเลบัวแดง 5 กลุ่ม 14 ประการ

2.1 ปัญหาที่เกิดจากธรรมชาติ 2 ประการ 1) ปัญหาด้านวัชพืชในน้ำแก้ไขโดยการไปปักเขตเพื่อกันวัชพืชไม่ให้ลอยเข้ามาสู่พื้นที่ของดอกบัวแดง เจ้าหน้าที่ท่านหนึ่ง (สัมภาษณ์, 13 มกราคม 2560) ที่กล่าวว่า “ทุก ๆ ปีจะมีพวกพืชน้ำลอยมาทับดอกบัวแดงอยู่ตลอด โดยเฉพาะพวกจอกแหน ผักตบชวาที่มีมากเป็นพิเศษ” 2) ปัญหาด้านการเดินทาง ทางเทศบาลดำเนินการโดยใช้งบประมาณปีของเทศบาลเองในการปรับปรุงซ่อมแซมถนน ซึ่งได้ดำเนินการแบบค่อยเป็นค่อยไปเนื่องจากงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด สะท้อนจากคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ท่านหนึ่ง (สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2560) ที่กล่าวว่า “ปัญหาด้านการเดินทางนั้น เพราะว่าตำบลเชียงแหวเป็นกลุ่มหมู่บ้านเก่าแก่มีย่านทางเข้าได้หลายทาง แต่ทางเข้ากลับวกไปวนมาทำให้นักท่องเที่ยวหลงทางได้ง่าย โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวที่ไม่เคยมา”

2.2 ปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงาน และละเว้นการดำเนินงานของเทศบาล 4 ประการ 1) ปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ จากการสังเกต พบว่า ป้ายประชาสัมพันธ์กิจกรรมบางส่วนที่ทางเทศบาลตำบลเชียงแหวได้ดำเนินการติดประชาสัมพันธ์นั้นยังเป็นป้ายเก่า และชำรุดทรุดโทรมอยู่มาก อีกทั้ง ยังมีจำนวนไม่มากพอมีเฉพาะในพื้นที่ สามารถแก้ไขปัญหาได้ โดยการแก้ไขปรับปรุงป้ายประชาสัมพันธ์ทุก ๆ ปี 2) ปัญหาด้านความ

ปลอดภัยของนักท่องเที่ยว แม้ว่าจะมีการรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวอยู่บ้างตามที่ได้กล่าวมาในข้างต้นในหัวข้อความปลอดภัย แต่อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่ที่ให้การรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวเหล่านั้นยังน้อยเกินไป เทศบาล เจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้นำชุมชน ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่ที่ให้การรักษาความปลอดภัยเพิ่มมากขึ้น 3) ปัญหาด้านปริมาณ และความสะดวกของห้องน้ำ ห้องน้ำมีเพียงจุดเดียว ผู้เขียนเห็นว่า ผู้ที่ได้ผลประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวทะเลบัวแดงควรจัดให้มีห้องน้ำสาธารณะมากกว่านี้ 4) ปัญหาด้านจุดรับ-ส่งนักท่องเที่ยวของท่าเรือบ้านเดิมที่ไม่ใช่จุดเดียวกัน เนื่องจากจุดรับนักท่องเที่ยวอยู่จุดหนึ่ง จุดส่งนักท่องเที่ยวอยู่อีกจุดหนึ่งซึ่งไกลกันมากส่งผลให้เป็นภาระของนักท่องเที่ยวที่ต้องเดินเท้าตากแดดกลับมาขึ้นรถของตนเอง ถึงแม้ว่าจะได้ทำการก่อสร้างไปเรียบร้อยแล้ว อย่างไรก็ตามผู้เกี่ยวข้องควรดำเนินการจัดให้มีทางเดินเท้าที่มีหลังคา เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เดินในร่ม

2.3 ปัญหาที่เกิดจากกลุ่มต่าง ๆ 2 ประการ 1) ปัญหาเกี่ยวกับทางเสียของเรือนำไปตัดเอาบัวทำให้บางส่วนของบัวเสียหาย แก้ไขปัญหาโดยประมงหรือกันจนได้ทางออกกว่าให้มีการลดเส้นทางการเดินเรือลงให้เหลือน้อยที่สุดและให้ทุกท่าเรือใช้เส้นทางเดียวกันในการนำเที่ยว 2) ปัญหาด้านมาตรฐานของเรือ แก้ไขปัญหาโดยกลุ่มคณะกรรมการเรือท่องเที่ยวควรจะมีควบคุมบังคับใช้ข้อตกลงให้มาก

2.4 ปัญหาที่เกิดจากนักท่องเที่ยวและชุมชน 3 ประการ 1) ปัญหาด้านการจัดเก็บขยะ ทางด้านเทศบาลได้จัดทำกาจัดตั้งถังขยะเพิ่มเติม และดำเนินการขออนุมัติซื้อรถเก็บขยะอีกหนึ่งคัน สะท้อนจากคำกล่าวของ เจ้าหน้าที่ท่านหนึ่ง (สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2560) ที่ว่า “ตอนนี้เราได้ทำเรื่องขอซื้อรถขยะเข้าไปยังสภาแล้วแต่ก็ยังไม่ได้รับการอนุมัติจากสภาเทศบาล” 2) ปัญหาด้านการบริหารการจัดกิจกรรมและความประพฤติของคนขับเรือ การแก้ไขปัญหาด้านความประพฤติของคนขับเรือ แก้ไขโดยการเข้มงวดเรื่องกฎระเบียบคนขับเรือให้มากขึ้น 3) คุณภาพของอาหาร ทางเทศบาลได้รับการร้องเรียนจากนักท่องเที่ยวบางรายว่า ฝุ่นในบริเวณนั้นเยอะซึ่งส่งผลต่อความสะดวกสบายของอาหารที่ถูกประกอบขึ้นในพื้นที่นั้น ๆ เช่นกัน ดังนั้น ผู้ประกอบการจึงประกอบอาหารอย่างสะอาดสดใหม่อยู่เสมอ

2.5 ปัญหาด้านการประสานงาน 3 ประการ 1) ปัญหาด้านพื้นที่ พื้นที่ของหนองหานนั้นมีเจ้าของพื้นที่อยู่หลายภาคส่วนด้วยกันคือ กรมอุทยานแห่งชาติ และเขตของกรมชลประทาน ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ว่าหากเทศบาลจะดำเนินการปลูกสร้างอะไรก็ไม่สามารถก่อสร้างได้เลยทันทีแต่ประสานงานขออนุญาตจากเจ้าของพื้นที่เหล่านั้นก่อนซึ่งค่อนข้างใช้เวลาพอสมควร 2) ปัญหาด้านการจัดเก็บค่าบริการที่ไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน เนื่องจากเทศบาลไม่สามารถดำเนินการบังคับให้ท่าเรือทั้งสองแห่งจัดเก็บค่าบริการที่ตรงกันได้ กลุ่มผู้ประกอบการเดินเรือจึงต้องดำเนินการพูดคุยทำข้อตกลงกัน เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกัน และความสัมพันธ์ที่ดีต่อไป 3) ปัญหาด้านความเข้าใจและการทำงานร่วมกันของส่วนราชการ ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือรองผู้ว่าราชการจังหวัดควรจะต้องตั้งคณะกรรมการดำเนินงานร่วมขึ้นมาคณะหนึ่งเพื่อควบคุมให้การดำเนินงานต่าง ๆ นั้นง่ายขึ้น โดยเฉพาะเรื่องของการติดต่อสื่อสาร

3. แนวทางในการดำเนินการจัดการร่วมกันในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทะเลบัวแดง ประกอบไปด้วย 2 ส่วนหลัก ได้แก่

1. การดำเนินงานร่วมกันในปัจจุบัน 3 ประการ

1) ในทุก ๆ ปีจะมีการจัดประชุมร่วมกันระหว่างกลุ่มเรือ เทศบาล และชาวบ้านในพื้นที่เพื่อปรึกษาหารือ และร่วมกันจัดทำข้อตกลง อาทิเช่น การดำเนินงานเกี่ยวกับทัวร์นาเที่ยว นั้น จะต้องติดต่อผ่านทางเทศบาล เพื่อกำหนดหรือบอกความต้องการ เช่น ต้องการเที่ยวทะเลบัวแดง ชมแปลงเกษตรพอเพียงซื้อสินค้า OTOP และพักบ้านโฮมสเตย์ เป็นต้น ทางเทศบาลก็จะดำเนินการเสมือนเป็นตัวกลางประสานงานไปยังกลุ่มต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเรือนำเที่ยว กลุ่มแปลงเกษตร กลุ่มผลิตสินค้า OTOP และกลุ่มบ้านโฮมสเตย์ เพื่อจะได้เตรียมการไว้ล่วงหน้า ดังนั้น ทัวร์นาเที่ยวก็ไม่ต้องติดต่อไปยังกลุ่มชุมชนเพียงติดต่อมายังเทศบาลก็จะมีเจ้าหน้าที่คอยให้บริการ และคอยประสานงานอยู่ในเวลาราชการนั่นเอง นับว่าเป็นกระบวนการบริหารจัดการร่วมกันที่ดีและเป็นเอกภาพพอสมควร เนื่องจากการติดต่อสื่อสารต่าง ๆ ของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะกลุ่มทัวร์นั้นสามารถติดต่อเข้ามายังเจ้าหน้าที่ของเทศบาลได้โดยตรง เพื่อให้เจ้าหน้าที่เทศบาลประสานงานและจัดทริปตารางเวลาให้

2) กระบวนการดำเนินงานร่วมกันในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบผู้นำการพัฒนา กล่าวคือ กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นผู้คิดริเริ่มในการจัดทำโครงการขึ้นมาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทะเลบัวแดง อาทิ โครงการจัดงานการท่องเที่ยวทะเลบัวแดงประจำปี 2559 ที่มีเทศบาลตำบลเชียงแห้วเป็นผู้นำในการจัดการโครงการ

3) การดำเนินงานในรูปแบบต่างคนต่างทำ เป็นขั้นตอนการดำเนินงานในเขตพื้นที่ของตนเอง โดยไม่มีการประสานงานให้เป็นรูปแบบเดียวกันกับกลุ่มอื่น เช่น การดำเนินงานของหมู่บ้าน 2 หมู่บ้านที่มีพื้นที่ติดกันและมีพื้นที่ทับซ้อนกันในการทำเรือนำเที่ยวของทะเลบัวแดง กล่าวคือ การจัดระเบียบผู้ประกอบการร้านค้า ส่งผลให้ร้านค้ามีการกระจายกันอย่างไม่เป็นสัดส่วนที่เหมาะสม

2. สิ่งที่ต้องดำเนินการให้เกิดขึ้น 8 ประการ

1) ในแต่ละปีจะต้องมีการจัดประชุมร่วมกันระหว่างกลุ่มเรือ เทศบาล และชาวบ้านในพื้นที่เพื่อปรึกษาหารือ และร่วมกันจัดทำข้อตกลงต่าง ๆ มากขึ้น

2) เทศบาลควรจะมีการจัดการความรู้ KM เนื่องจาก แหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทะเลบัวแดงนั้นยังกระจายอยู่ตามตัวของประชาชน กลุ่มชุมชนต่าง ๆ ยังไม่มีการจัดระบบให้เป็นหมวดหมู่ การบริหารจัดการความรู้ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึง อีกทั้งยังไม่มีแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวนี้เลย ผู้เขียนจึงเห็นว่าเทศบาลควรจะมีการบริหารจัดการความรู้อย่างเป็นระบบโดยร่วมกับชุมชน และภาคส่วนต่าง ๆ

3) เทศบาลควรลงมาดำเนินการด้านการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง โดยเป็นผู้มีส่วนร่วมในการริเริ่มในโครงการต่าง ๆ ร่วมกับชุมชน ซึ่ง ณ ปัจจุบันนั้น เทศบาลเป็นเพียงผู้สนับสนุนเท่านั้น ในส่วนของการบริหารจัดการนั้นจะเป็นทางกลุ่มต่าง ๆ ของชาวบ้านที่ช่วยกันดำเนินการจนเข้มแข็ง

4) ควรจะมีการพัฒนาด้านวัตถุโดยความเห็นชอบร่วมกันกับชุมชน อาทิเช่น ห้องน้ำ ศาลาพักนักท่องเที่ยว ถนน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การพัฒนาสิ่งเหล่านี้จะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อ วัฒนธรรม

ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่เดิมของชาวบ้าน ตลอดจนไม่กระทบถึงสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางธรรมชาติ

5) ควรจะมีผู้เข้ามาเป็นผู้ดูแลหรือเป็นคนกลางคอยประสานงานใกล้เคียง อาทิ เทศบาลต้องการทำถนนซึ่งปัจจุบันอยู่ในความรับผิดชอบของกรมชลประทานให้เป็นถนนที่อนุญาตให้เดินทางเดียว (one-way street) เพื่อไม่ให้นักท่องเที่ยววนั้นหลงทาง ซึ่งคนกลางนั้นจะต้องมาจากผู้ที่มีอำนาจและสามารถควบคุมประสานงานกับทั้งหน่วยงานราชการอื่น ๆ ภาคธุรกิจเอกชน และชุมชนได้

6) แนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทะเลบัวแดงตลอดปี คือ การขอความร่วมมือสนับสนุนด้านวิชาการจาก นักวิชาการในการทำบัวแดงนั้นบานได้ตลอดปี ทั้งนี้เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างชาวบ้าน ชุมชน เทศบาล หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องชาวด้านการเกษตรและสิ่งแวดล้อม

7) หลักในการบริหารจัดการคือ มุ่งเน้นพัฒนาทะเลบัวแดงให้มีความสวยงาม แต่จะไม่ทำลายสภาพแวดล้อม โดยการบูรณาการจัดการสิ่งก่อสร้างที่เกิดขึ้นรอบแหล่งท่องเที่ยวทะเลบัวแดง อาทิเช่น ที่พัก ร้านค้า เป็นต้น

8) ในการทำงานร่วมกันย่อมต้องรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่ายไม่ใช่เห็นแต่ผลประโยชน์ของตนเอง เพราะการที่มีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาให้คนในหมู่บ้าน ชุมชน อำเภอ จังหวัด มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ทั้งนี้ ต้องนำแนวคิดหลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้ง 5 ระดับ มาปรับใช้กับโครงการต่าง ๆ คือ 1) การให้ข้อมูลข่าวสาร 2) การรับฟังความคิดเห็น 3) การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ 4) ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม และ 5) การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด (ธเรศ ศรีสถิตย์, ม.ป.ป)

อภิปรายผลการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งเป็นการท่องเที่ยวธรรมชาติที่เน้นรูปแบบการชมทัศนียภาพ และอนุรักษ์ธรรมชาติ ดังที่องค์การท่องเที่ยวโลกได้มีการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยว 3 รูปแบบ ได้แก่ 1. รูปแบบการท่องเที่ยวแหล่งธรรมชาติ 2. รูปแบบการท่องเที่ยวแหล่งวัฒนธรรมและ 3. รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ และ(วรัชต์ มัธยมบุรุษ, ม.ป.ป.) กับ สฤกษ์ แสงอรุณ, (2548) ที่กล่าวในทำนองเดียวกันว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยไม่ให้เกิดการรบกวนหรือทำลายความเสียหายแก่ธรรมชาติ เพื่อการเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ด้วยความระมัดระวัง ไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศ

ในส่วนของปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น ประกอบไปด้วย 5 ด้าน 14 ปัญหาด้วยกัน ยังเป็นการแก้ไขที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าไม่ช่วยให้เกิดการแก้ไขหรือป้องกันความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในระยะยาว การดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเหล่านี้ ต้องมีการจัดเตรียมความพร้อมกันอย่างเป็นระบบมีขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจน มีการปรึกษาหารือ ประชาคมชาวบ้านให้ทั่วถึง พร้อมทั้ง ผู้ที่มีอำนาจในจังหวัดควรเข้ามามีบทบาทในการกำกับดูแล

การบริหารจัดการ ตลอดจนการจัดทำแผนแม่บทการท่องเที่ยวของจังหวัดเพื่อให้เกิดแนวทางการดำเนินงานตามแผนงานด้านการท่องเที่ยวของภาคส่วน อื่น ๆ ในจังหวัดอุดรธานี

การดำเนินงานร่วมกันในปัจจุบันมีอยู่ 3 ประการ คือ 1) ในทุกปีจะมีการจัดประชุมร่วมกันระหว่างกลุ่มเรือ เทศบาล และชาวบ้านในพื้นที่เพื่อปรึกษาหารือ และร่วมกันจัดทำข้อตกลง 2) กระบวนการดำเนินงานร่วมกันในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบผู้นำการพัฒนา และ3) การดำเนินงานในรูปแบบต่างคนต่างทำ ซึ่งแตกต่างจาก เครือวัลย์ โฟล์คสไตน์ (2546) ที่กล่าวว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ไดโนเสาร์ อำเภอกู่เวียง มีการพัฒนาที่มีความหลากหลายทั้งแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถจำแนกได้ 3 ด้าน คือ การพัฒนาในด้านพื้นที่ การพัฒนาในด้านการให้ความรู้ และการพัฒนาในด้านการจัดการ

ทั้งนี้ ภาครัฐและภาคประชาชนควรมีการสร้างหลักการมีส่วนร่วมเข้าด้วยกัน เนื่องจากการมีส่วนร่วมในปัจจุบันนั้นยังไม่มี การเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ (โปรดพิจารณาการจัดการปกครองแบบประสานความร่วมมือเพิ่มเติมใน ฉัตรทิพย์ ชัยฉกรรจ์, 2560) กล่าวคือ ต่างคนต่างทำ ทำให้งานบางอย่างเกิดความซ้ำซ้อน งานบางอย่างไม่มีใครรับผิดชอบ เป็นต้น ทุกภาคส่วนควรสร้างการมีส่วนร่วมเหล่านั้นตามแนวทางการมีส่วนร่วม 5 ระดับ ของ (ธเรศ ศรีสถิตย์, ม.ป.ป) 1. การให้ข้อมูลข่าวสาร 2. การรับฟังความคิดเห็น 3. การเกี่ยวข้อง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน 4. ความร่วมมือ 5. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน โดยเฉพาะระดับที่ 5 ที่เป็นระดับการเสริมอำนาจให้กับประชาชนในการดำเนินการต่างที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเอง เพราะการมีส่วนร่วมเป็นหลักประกันที่สำคัญที่จะทำให้ประชาชนทุกคนดำเนินชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างยั่งยืน แต่อย่างไรก็ตาม จากการประเมินเบื้องต้นของผู้วิจัย และจากข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นยังอยู่ในขั้นที่ 3 และ 4 ในบางกระบวนการ คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน และการให้ความร่วมมือ ซึ่งแตกต่างกับ ชาตชาย ณ เชียงใหม่ (2533) ที่ได้กล่าวถึงลักษณะหรือมิติของการมีส่วนร่วมไว้ว่ามี 4 ระดับ คือ 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน 3. โครงการการมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ และ4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

สรุป

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชน นักท่องเที่ยว และหน่วยงานต่าง ๆ มีบทบาทอย่างมากในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ทะเลบัวแดง โดยเฉพาะการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ อย่างไรก็ตาม เมื่อมีกิจกรรมย่อมมีปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหา ซึ่งปัญหาในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทะเลบัวแดงนั้นประกอบไปด้วย 5 ด้าน แบ่งออกเป็น 14 ประการ ตลอดจนข้อเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการร่วมกันสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทะเลบัวแดง จังหวัดอุดรธานี 2 ส่วนหลัก คือ การดำเนินงานร่วมกันในปัจจุบัน 3 ประการ และสิ่งที่ควรดำเนินการให้เกิดขึ้น 8 ประการ ทั้งนี้ ต้องนำแนวคิดการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้ง 5 ระดับ มาปรับใช้กับโครงการต่าง ๆ ด้วย

จากสรุปผลการวิจัยข้างต้น จะเห็นได้ว่า ภาคส่วนต่าง ๆ ล้วนมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยว กระนั้นก็ตาม ปัญหามากมายที่เกิดขึ้นก็มักเกิดขึ้นจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเหล่านั้น เช่น ปัญหาด้านการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่ไม่มีระบบการประสานงานที่ดี ไม่มีความเชื่อมโยงแผนงาน ส่งผลให้โครงการต่าง ๆ เกิดขึ้น

แบบกระจายจ่าย ซึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางในการดำเนินการร่วมกันจากผลการศึกษาในงานวิจัยชิ้นนี้ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นการนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบาย การบริหารโครงการ ตลอดจนการสร้างการมีส่วนร่วม ของประชาชน และนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ หรือเชิงพาณิชย์ ก็ล้วนเป็นทางเลือกให้กับผู้ที่สนใจได้ศึกษา และเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะจากการดำเนินงาน

ปัญหามากมายที่เกิดขึ้นก็มักเกิดขึ้นจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ปัญหาด้านการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่ไม่มีระบบการประสานงานที่ดี ไม่มีความเชื่อมโยงแผนงาน ส่งผลให้โครงการต่าง ๆ เกิดขึ้นแบบกระจายจ่าย อย่างไรก็ตาม หากมีการแก้ไขปัญหาเรื่องการประสานงานของหน่วยงานต่าง ๆ กับประชาชนในพื้นที่และมีการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกัน ปัญหาอื่น ๆ ก็จะได้รับการแก้ไขไปตามไปด้วย

อนึ่ง งานวิจัยชิ้นนี้ได้รวบรวมสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นต่อการจัดการท่องเที่ยวทะเลบัวแดงไว้แล้ว พร้อมทั้งได้เสนอแนะวิธีการในการแก้ไขปัญหาไว้แล้วในเบื้องต้น ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปเป็นแนวทางและปรับปรุงกระบวนการให้เป็นไปตามสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อใช้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีความประสงค์เสนอแนะให้ประชาชนพลเมือง นิสิตนักศึกษา คณาจารย์ ผู้ค้นคว้าวิจัยทุก ๆ ท่านที่สนใจศึกษาวิจัยครั้งต่อไป สามารถศึกษาวิจัยในประเด็น การเปรียบเทียบประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ในการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวทะเลบัวแดง ของหน่วยงานอื่น ๆ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ทราบถึงประโยชน์และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และผลประโยชน์ที่ประชาชน ชุมชน และนักท่องเที่ยวได้รับจากการดำเนินงานข้างต้น เปรียบเทียบการดำเนินโครงการในลักษณะเดียวกัน (โครงการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว) ของเทศบาลตำบลเชียงแหวกกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น เพื่อให้ได้รูปแบบที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ตลอดจนศึกษาถึงรายละเอียดของโครงการต่าง ๆ ที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในต่างประเทศที่ได้ดำเนินการแล้วประสบความสำเร็จเพื่อใช้เป็นแนวทางในการประยุกต์กับบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

คมสัน ลุนพรม. (2556). มุมสบายสะพายกล้องท่องอุดรฯ. จุลสารโรงพยาบาลมะเร็งอุดรธานี. ปีที่ 1 ฉบับที่ 49

ประจำเดือน เมษายน-มิถุนายน 2556. โรงพยาบาลมะเร็งอุดรธานี. กรมการแพทย์.

เครือวัลย์ โพธิ์ศรี. (2546). การศึกษาการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชนในการดำเนินงานการท่องเที่ยว

เชิงนิเวศ: ในเขตพื้นที่ไดโนเสาร์อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

ฉัตรทิพย์ ชัยฉกรรจ์. (2560). “การจัดการปกครองแบบประสานความร่วมมือ (collaborative governance)

: แนวคิด วรรณกรรมคัดสรร และคำสำคัญ.” Veridian E-Journal 10, 3(กันยายน - ธันวาคม) :

286 – 298.

ชาติชาย ณ เชียงใหม่.(2533).การมีส่วนร่วมของประชาชนและการสนับสนุนการพัฒนาขององค์กรประชาชน.

สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ชาย โพธิ์สิตา. (2552). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง

แอนด์พับลิชชิง.

ไทยรัฐ. (2556). 'หนองหาน' เลื่องชื่อ! CNN เลือก อันดับ 2 ทะเลสาบแปลกสุดในโลก. วันที่ค้นข้อมูล 26

ตุลาคม 2557. จาก <http://www.thairath.co.th/content/435850>.

ธเรศ ศรีสถิตย์. (ม.ป.ป). เทคนิคการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการกำกับดูแลโรงงาน

ด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย. ภาควิชาวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม คณะวิศวกรรมศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นลินทิพย์ พิมพ์กลัด และภรณี หลาวทอง. (2561). “ศักยภาพสินค้าและบริการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกีฬา

และนันทนาการที่สามารถดึงดูดและเชื่อมโยงทางการท่องเที่ยวได้ของจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์

ศรีสะเกษ Potential of Cultural, Sports and Recreation Tourism’s Products and Services

that can Attract Relate to Tourism in Buriram, Surin and Sisaket Province.”

Veridian E-Journal 11, 1(มกราคม - เมษายน) : 505 – 522.

แนวหน้า. (2556). การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยรุกตลาดท่องเที่ยวในประเทศ ชี้ตลาดอีสานครองแชมป์

โตสุด. วันที่ค้นข้อมูล 15 มกราคม 2558. จาก <http://www.naewna.com/business/37058>

ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (2557). "อุดร" ปรับโฉมที่เที่ยวใหม่ ทะเลบัวแดง-หนองประจักษ์.

วันที่ค้นข้อมูล 15 มกราคม 2559. จาก [http://www.prachachat.net/](http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1400169311)

[news_detail.php?newsid=1400169311](http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1400169311)

พจนา สวนศรี. (2540). การจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ: (เอกสารอัดสำเนา)

วาริชต์ มัยยมบุรุษ. (ม.ป.ป.). รูปแบบการท่องเที่ยว. วันที่ค้นข้อมูล 15 มกราคม 2559.

จาก <https://goo.gl/7eXBhe>.

สฤษฎ์ แสงอรัญ. (2548). การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือเชิงนิเวศ (Ecotourism). วันที่ค้นข้อมูล 20 กุมภาพันธ์

2558. จาก http://www.dnp.go.th/NPO/html/Tour/Eco_Tour.html

สินธุ์ สโรบล. (ม.ป.ป). **การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. วันที่ค้นข้อมูล 20 กุมภาพันธ์ 2558.

จาก <https://goo.gl/Bo8w6L>

สุมาลี เดชาอนุรักษ์กุล, (2554). **ทิศทางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555-2559)**. ค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2558

จาก <http://www.thaindc.org>.

สมชัย เบญจชัย. (2539). **ทัศนคติของชาวบ้านต่อความสำเร็จของป่าชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่**.

สำนักงานป่าไม้จังหวัดเชียงใหม่, กรมป่าไม้.

เจ้าหน้าที่ท่านหนึ่ง. (2560, 14 มกราคม). หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ เทศบาลตำบลเชียงแหว. สัมภาษณ์.

เจ้าหน้าที่ท่านหนึ่ง. (2560, 14 มกราคม). ประธานกลุ่มโฮมสเตย์บ้านเชียงแหว. สัมภาษณ์.

เจ้าหน้าที่ท่านหนึ่ง. (2560, 13 มกราคม). รองนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลเชียงแหว. สัมภาษณ์.

เจ้าหน้าที่ท่านหนึ่ง. (2560, 13 มกราคม). นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลเชียงแหว. สัมภาษณ์.